

เอกสารประกอบการเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

รายวิชา ประวัติศาสตร์ ส 21101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เล่ม 1

การสถาปนา อาณาจักรสุโขทัย

นางนันทวรรณ บุญชัย

โรงเรียนบ้านแก่งหว้าแก่งไฮ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3

คำแนะนำการใช้เอกสารประกอบการเรียน

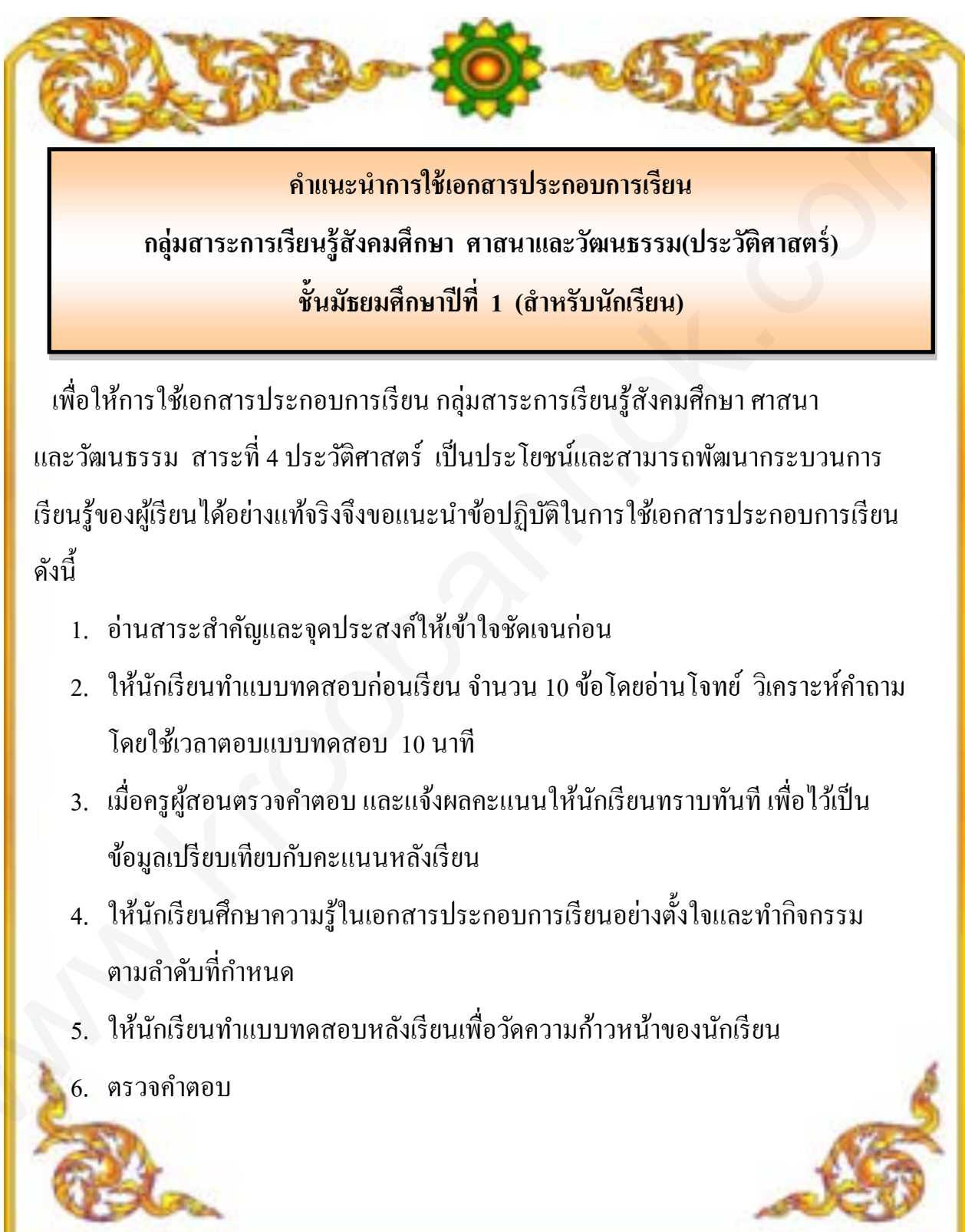
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม(ประวัติศาสตร์)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (สำหรับครู)

เพื่อให้การใช้เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริงจึงขอแนะนำข้อปฏิบัติในการใช้เอกสารประกอบการเรียน ดังนี้

1. ศึกษาคำแนะนำการใช้เอกสารประกอบการเรียนให้เข้าใจอย่างละเอียด
2. ตรวจสอบความถูกต้องและความเรียบร้อย ก่อนใช้เอกสารประกอบการเรียน
3. ก่อนให้นักเรียนลงมือทำกิจกรรม ควรทำข้อตกลงกับผู้เรียนเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม
4. การประเมินผลให้ดูเกณฑ์ ซึ่งอยู่ทางตอนท้ายของเอกสารประกอบการเรียน
5. แบบทดสอบ ก่อนเรียนและหลังเรียนใช้สำหรับตรวจสอบผลการพัฒนาของผู้เรียนหลังจากทำกิจกรรมเรื่องนี้

คำแนะนำการใช้เอกสารประกอบการเรียน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม(ประวัติศาสตร์)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (สำหรับนักเรียน)

เพื่อให้การใช้เอกสารประกอบการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เป็นประโยชน์และสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริงจึงขอแนะนำข้อปฏิบัติในการใช้เอกสารประกอบการเรียน ดังนี้

1. อ่านสาระสำคัญและจุดประสงค์ให้เข้าใจชัดเจนก่อน
2. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 10 ข้อโดยอ่านโจทย์ วิเคราะห์คำถาม โดยใช้เวลาตอบแบบทดสอบ 10 นาที
3. เมื่อครูผู้สอนตรวจคำตอบ และแจ้งผลคะแนนให้นักเรียนทราบทันที เพื่อไว้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบกับคะแนนหลังเรียน
4. ให้นักเรียนศึกษาความรู้ในเอกสารประกอบการเรียนอย่างตั้งใจและทำกิจกรรมตามลำดับที่กำหนด
5. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อวัดความก้าวหน้าของนักเรียน
6. ตรวจคำตอบ

เอกสารประกอบการเรียน

รายวิชา ประวัติศาสตร์ รหัสวิชา ส 21101

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

สาระสำคัญ

ในบริเวณที่เป็นดินแดนประเทศไทยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 7 เป็นต้นมา จนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 ได้มีการพัฒนาการจากชุมชนเป็นเมืองและแคว้นกระจายอยู่ทั่วไป บางแห่งเกิดขึ้นและเสื่อมลง บางแห่งก็มีความเจริญรุ่งเรืองต่อมาในระยะหลัง ดังเช่น แคว้นสุโขทัย ซึ่งระยะต่อมาได้สถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานีและได้มีการพัฒนาการในด้านต่างๆ มาโดยตลอด ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทำให้อาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญก้าวหน้าเป็นปึกแผ่นสามารถดำรงอยู่ได้จนถึง 200 ปีเศษ จนกระทั่งถูกผนวกเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาในเวลาต่อมา

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกการปกครองในสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้
2. บอกเหตุการณ์สำคัญต่อการสถาปนาอาณาจักรสมัยสุโขทัยได้
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อการสถาปนาอาณาจักรสมัยสุโขทัยได้

เพื่อทุกคน..คิดว่า
ใครเป็นผู้นำที่ดี
อาณาจักรสุโขทัยค่ะ

แบบทดสอบก่อนเรียน

เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

คำชี้แจง : ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✕ ทับอักษร ก ข ค หรือ ง ที่นักเรียนคิดว่า ถูกต้องเพียงข้อเดียว

- การก่อตัวเป็นชุมชนและมีวิวัฒนาการจนกลายเป็นเมืองสุโขทัยเกิดจากปัจจัยข้อใด
 - ชุมชนเดิมสลายตัว
 - จำนวนของผู้คนและแรงงาน
 - จำนวนทรัพยากรธรรมชาติ
 - การตั้งหลักแหล่งตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ
- หลักฐานที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัยคือข้อใด
 - ตำนาน
 - ศิลาจารึก
 - พงศาวดาร
 - จดหมายเหตุ
- ข้อใดเป็นปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยได้สำเร็จ
 - ทำเลที่ตั้งเหมาะสม
 - มีการคมนาคมสะดวก
 - ความเสื่อมอำนาจของขอม
 - ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

4. อาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็วเพราะมีปัจจัยเกื้อหนุนหลาย

ประการ ยกเว้น ข้อใด

- ก. ผู้นำมีความสามารถ
- ข. ที่ตั้งเหมาะสมเป็นศูนย์กลางการค้า
- ค. มีระบบการชลประทานที่ดีช่วยในการเพาะปลูก
- ง. มีอาณาจักรขอมและอาณาจักรมอญให้การสนับสนุน

5. พ่อขุนผาเมืองมีความสำคัญต่ออาณาจักรสุโขทัยอย่างไร

- ก. เป็นต้นราชวงศ์พระร่วง
- ข. เป็นผู้ร่วมกระทำสงครามขับไล่ขอม
- ค. เป็นผู้นำในการต่อต้านอิทธิพลอยุธยา
- ง. เป็นกษัตริย์ปกครองสุโขทัยพระองค์หนึ่ง

6. ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแคว้นลพดกับสุโขทัยสมัย

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

- ก. ทรงผูกไมตรีเพื่อคานอำนาจกับเขมร
- ข. ทรงยกทัพไปปราบจนเกิดวิกรรมของเจ้าราม
- ค. ทรงสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าขายระหว่างกัน
- ง. ทรงระมัดระวังไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

7. ชุมชนสุโขทัยก่อนการสถาปนาเมืองสุโขทัยเป็นราชธานีอยู่ที่บริเวณใด

- ก. วัดศรีชุม
- ข. วัดมหาธาตุ
- ค. วัดป่ามะม่วง
- ง. วัดพระพายหลวง

8. หลังสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขอมเสื่อมอำนาจลงเพราะเหตุใด
- ก. กษัตริย์ขอมมองค้ต่อมาขาดความเข้มแข็ง
 - ข. ขอมใช้กำลังคนและทรัพยากรในการขยายดินแดนมากเกินไป
 - ค. กษัตริย์ขอมมองค้ต่อมาไม่สามารถปกครองอาณาจักรที่กว้างขวางได้
 - ง. ถูกทุกข้อ
9. แคว้นละโว้มีบทบาทอย่างไรต่อความมั่นคงของอาณาจักรสุโขทัย
- ก. เป็นเมืองท่าทางเศรษฐกิจ
 - ข. เป็นเมืองประเทศราชของสุโขทัย
 - ค. เป็นมิตรที่ช่วยเหลือทางการทหาร
 - ง. เป็นเมืองกันชนระหว่างกรุงสุโขทัยกับขอม
10. “รามคำแหง” เป็นพระนามที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์พระราชทานให้พระยาราม เพราะเหตุใด
- ก. สามารถบังคับช้างในการรบได้
 - ข. สามารถใช้เครื่องศาสตราวุธได้ทุกชนิด
 - ค. สามารถรบชนะขุนสามชนเจ้าเมืองจลน
 - ง. สามารถขับช้างพลายเบิกพลเอาชนะคู่ต่อสู้

กระดาษคำตอบ
เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

ชื่อ.....นามสกุล.....เลขที่.....ชั้น.....

☐ ก่อนเรียน

☐ หลังเรียน

ข้อ	ก	ข	ค	ง
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

คะแนนที่ได้.....

ใบความรู้

เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

การสถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานี สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการที่กรุงสุโขทัยทำเลที่ตั้งเหมาะสมในการติดต่อกับชุมชนภายนอก เนื่องจากสุโขทัยตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยมไหลผ่านออกสู่ทะเลที่อ่าวไทย สามารถติดต่อกำขายกับผู้คนบริเวณหัวเมืองเหนือตอนบน เช่น หนีญชัย เชียงใหม่และบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนกลาง ตลอดจนบริเวณภาคใต้ ผ่านนครศรีธรรมราชจนถึงฝั่งทะเลทางด้านตะวันออก ติดต่อกับบริเวณแม่น้ำโขง จึงทำให้สุโขทัยเป็นศูนย์กลางการค้าทั้งทางบกและทางน้ำได้เป็นอย่างดี อาณาจักรสุโขทัยจึงเจริญรุ่งเรืองในเวลาต่อมา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตั้งอาณาจักรสมัยสุโขทัย

1. ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

- 1) สภาพภูมิประเทศ สุโขทัยตั้งอยู่ที่ราบ ลุ่มแม่น้ำปิง วัง ยมและน่าน ไหลผ่านลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและอ่าวไทย มีเทือกเขาถนนธงชัย เทือกเขาตะนาวศรี และเทือกเขาเพชรบูรณ์
- 2) สภาพภูมิอากาศ สุโขทัยอากาศไม่ร้อนเกินไปเพราะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม
- 3) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ สุโขทัยมีทรัพยากรธรรมชาติมาก เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า รวมไปถึงแร่ธาตุต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต
- 4) การคมนาคม สุโขทัยสามารถติดต่อทางน้ำกับแคว้นต่าง ๆ ที่อยู่ทางตอนเหนือและแคว้นทางตอนใต้ได้สะดวกทำให้เป็นเส้นทางการค้าที่สำคัญ

สถาปนามิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม แสดงให้เห็นว่า ที่ตั้งของสุโขทัยเป็นชุมชนทางการค้ากับเมืองใกล้เคียง และชาวต่างชาติ สุโขทัยสามารถที่จะทำการเพาะปลูกเลี้ยงตัวเองได้โดยใช้ระบบชลประทานเข้ามา

2. ปัจจัยด้านอารยธรรม

อารยธรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของชุมชนสุโขทัยล้วนเป็นอารยธรรมจากภายนอกที่มีการ เผยแพร่เข้ามาในบริเวณอาณาจักรสุโขทัยที่สำคัญก็มีทั้งทางด้านศาสนา ภาษา การปกครอง กฎหมาย และศิลปกรรม อารยธรรมเหล่านี้ส่งผลทำให้อาณาจักรสุโขทัยรวมตัวเป็นปึกแผ่นมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวและสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยสืบต่อกันมาในสมัยหลัง

ปัจจัยที่เอื้อต่อการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

1. การรู้จักสามัคคีระหว่างแคว้นกับเมืองต่าง ๆ ของไทยในขณะนั้น คือพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด และพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยาง ได้จับได้ขอมออกจากสุโขทัย
2. การเมืองระหว่างแคว้นกับเมืองต่าง ๆ มีความมั่นคงไม่มีการแย่งชิงอำนาจหรือรุกรานกันและกัน
3. ขอมอ่อนแอลงมากเนื่องจากต้องทำการสู้รบเพื่อแผ่ขยายอำนาจติดต่อกันเป็นเวลานาน
4. เมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ.1724-1761) สิ้นพระชนม์ กษัตริย์องค์ต่อ ๆ มาขาดความเข้มแข็ง

วิวัฒนาการของเมืองสุโขทัย

วิวัฒนาการของเมืองสุโขทัยมีลักษณะวิวัฒนาการจากหมู่บ้านเป็นเมือง โดยเริ่มจากการตั้งหลักแหล่งตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ แล้วขยายตัวเป็นเมืองโดยการรวมหลายหมู่บ้านเข้าด้วยกัน การเข้าร่วมกับเมืองสุโขทัยเป็นกลุ่มเมืองเรียกว่า อาณาจักรสุโขทัย

ประวัติศาสตร์ของเมืองสุโขทัยปรากฏในหลักฐานประเภทเอกสารเช่นคำให้การชาวกรุงเก่า พงสาวดา รเหนือ และพงสาวดารโยนก ข้อมูลจากเอกสารดังกล่าวแสดงว่าสุโขทัยเป็นเมืองเก่าแก่ มีกษัตริย์ปกครองอยู่ภายใต้อิทธิพลของขอม จากหลักฐานศิลาจารึกหลักที่ 1 และ การศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีพบว่าเมืองสุโขทัยเป็นเมืองขนาดเล็ก และบริเวณชุมชนก็มีขนาดเล็ก กลุ่มเมืองที่รวมกันเป็นอาณาจักรสุโขทัยอยู่กันเป็นกลุ่มๆ

เมืองสุโขทัยเดิมเป็นเมืองหน้าด่านทางภาคเหนือของอาณาจักรขอมซึ่งตั้งเมืองหลวงอยู่ที่นครธม ต่อมาขอม เลื่อมอำนาจการปกครอง พ่อขุนบางกลางหาวเจ้าเมืองบางยางและพ่อขุนผาเมืองเจ้าเมืองราดได้รวบรวมกำลังยึด กรุงสุโขทัยเอามาเป็นของไทยเมื่อประมาณ พ.ศ. 1800 แล้วพ่อขุนผาเมือง แต่งตั้งให้พ่อขุนบางกลางหาวพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของกรุงสุโขทัยทรงพระนามว่า “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” ปกครองสืบต่อมา และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไทยตั้งรากฐานสร้างอาณาจักรขึ้นได้ในดินแดนแหลมทอง

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ (เชลียง) สุโขทัย สร้างในสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์
ที่มา http://student.nu.ac.th/Historical_Park/Lesson7.html

การปกครองสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์

เมื่อตั้งกรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานีแล้ว พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้ดำเนินการปกครองบ้านเมืองตามแบบอย่างเคยปกครองมาแล้วแบบไทยเดิม คือ พ่อปกครองลูก คนไทยทุกคนมีส่วนร่วมในการก่อตั้ง และช่วยเหลือ กันเพื่อป้องกันการรุกรานจากขอม ซึ่งขัดแย้งกันอยู่ อันเนื่องมาจากไทยแย่งชิงเอาหัวเมืองสำคัญๆ

อาณาเขตกรุงสุโขทัยสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์

ทิศเหนือ จดอาณาจักรล้านนา
 ทิศใต้ จดละโว้ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางใต้ของขอม
 ทิศตะวันออก จดภูเขาฝิ่ปันน้ำ แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำน่าน
 ทิศตะวันตก จดทิวเขาบรรทัด

เมืองสำคัญในระยะแรกการสร้างอาณาจักรสุโขทัย

1. เมืองสุโขทัยมีความสำคัญเป็นเมืองหลวงและเป็นศูนย์กลางอำนาจการปกครองกรุงสุโขทัย
2. เมืองสำคัญรองลงมา ได้แก่ เมืองเชลียง เมืองตาก เมืองชาгыรรว เมืองสองแคว ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวง

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ใช้วิธีโอบายในการป้องกันบ้านเมืองจากศัตรู

ทิศเหนือ มีแคว้นต่าง ๆ ซึ่งเป็นคนไทยด้วยกัน พระองค์ใช้วิธีผูกมิตรกันไว้เพื่อมิให้รวมกันมารุกรานเอาได้ ได้แก่ แคว้นหริภุญไชย (ลำพูน) แคว้นเงินยาง (เชียงใหม่) และแคว้นพะเยา (อำเภอพะเยา) ต่างแคว้นพยายามตั้งตัวเป็นใหญ่และสร้างอิทธิพลแข่งขันกัน

ทิศใต้และทิศตะวันออก มีดินแดนที่ติดต่อกับขอมจึงต้องระวังเป็นพิเศษใช้วิธี การผูกมิตรไมตรีแต่ในขณะนั้นขอมกำลังเสื่อมอำนาจจึงไม่ได้ยกทัพมารุกรานสุโขทัย

ทางทิศตะวันตก ได้แก่ แคว้นลพบุรี มีขุนสามชนเป็นเจ้าเมือง แคว้นนี้เป็น คู่อริกับสุโขทัยจนถึงกับต้องใช้วิธีรุนแรงปราบปรามด้วยการยกทัพไปทำสงครามกัน ในที่สุดเจ้าเมืองลพบุรีไม่ได้ต้องเสียเมืองให้แก่สุโขทัย

สมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ไม่ได้ขยายอาณาเขตให้กว้างขวางสาเหตุที่ไม่ได้ขยายอาณาเขตให้กว้างขวางมีหลายประการดังนี้

1. แคว้นต่าง ๆ ที่มีอำนาจและเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใครล้วนเป็นคนไทยด้วยกัน
2. แคว้นบางแคว้นมีสัมพันธไมตรีต่อกัน เช่น แคว้นหริภุญไชย ล้านนา เป็นต้น
3. เมืองบางเมืองเจ้าเมืองเป็นพระสหาย เช่น เมืองราด เป็นต้น
4. แคว้นบางแคว้นอยู่ไกลยากต่อการปกครอง เช่น สุพรรณบุรี อโยธยา ตามพหุลิงค์ (นครศรีธรรมราช)
5. แคว้นบางแคว้นเป็นเมืองกันชน หรือเมืองหน้าด่านระหว่างสุโขทัยกับขอม คือแคว้นละโว้ (ลพบุรี)

เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์

สมัยต้นอาณาจักรสุโขทัยเป็นช่วงเวลาของการสร้างบ้านสร้างเมืองจึงต้องผูกไมตรีกับเมืองต่างๆ และได้เร่งพัฒนาด้านการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและศาสนา เพื่อให้เกิดความมั่นคงของความเป็นชาติไทยต่อมาขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดยกทัพเข้ามาตีเมืองตาก โดยการเข้ากับขอมสบาดโขลญลำพงผู้เคียดแค้นกรุงสุโขทัย

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ยกทัพไปเมืองตากพร้อมด้วยพระรามพระชนมายุ 19 พรรษา พระรามได้ต่อสู้กับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดโดยไล่ช้าง ชื้อเบิกพลเข้าชนกับช้างขุนสามชนจนได้รับชัยชนะพ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงพระราชทานพระนามใหม่ว่า “รามคำแหง” คือที่มาของพระนาม “พ่อขุนรามคำแหงมหาราช”

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ แห่งสุโขทัย เมื่อ พ.ศ.1781และสวรรคตในราวปี พ.ศ.1811 ผู้ที่ครองราชย์สมบัติสืบทอดต่อมาคือขุนบานเมือง เป็นพระราชโอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ซึ่งเป็นกษัตริย์องค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์พระร่วง ในรัชกาลนี้ไม่มีเหตุการณ์สำคัญ เพราะทรงครองราชย์อยู่เพียง 9 ปี พ่อขุน บานเมือง เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 1822

พระราชนุสาวรีย์สามกษัตริย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พ่อขุนเม็งราย พ่อขุนงำเมือง

ที่มา <http://www.rd1677.com>

ความหมายของคำว่า “พระร่วง” ในสมัยสุโขทัย

คำว่า “พระร่วง” เป็นชื่อของราชวงศ์กษัตริย์ที่ครองกรุงสุโขทัย นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานได้ 2 ทางคือกรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ สันนิษฐานว่าคงเป็นพระนามเดิมของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คำนี้มีความหมายว่า “รุ่งเรือง” ไม่ใช่ “หล่นร่วง” “แต่เมื่อชนะในการชนช้างกับขุนสามชนแล้ว พระราชบิดาจึงพระราชทานนามว่า รามคำแหง ในพงศาวดารเหนือกล่าวว่าพระร่วงเสด็จไปเมืองจีน

พงศาวดารมอญกล่าวว่าพระร่วงได้ตั้งมะกะโทเป็นพระเจ้าฟ้ารั่ว เจ้าเมืองมอญ กรมพระยาดำรงราชานุภาพฯ จึงสันนิษฐานว่า เมื่อแรกคงจะหมายถึงพ่อขุนรามคำแหงพระองค์เดียว แต่ต่อมาได้ใช้เรียกกษัตริย์องค์อื่นๆ แห่งสุโขทัย

รายพระนามพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์พระร่วงที่ปกครองอาณาจักรสุโขทัย

รายพระนาม พระมหากษัตริย์	ปีที่เริ่มครองราชย์ (โดยประมาณ)	ปีที่สวรรคต (โดยประมาณ)
พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	พ.ศ. 1792	ไม่ทราบ
พ่อขุนบานเมือง	ไม่ทราบ	พ.ศ. 1822
พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	พ.ศ. 1822	พ.ศ. 1841
พญาเลอไทย	พ.ศ. 1841	ไม่ทราบ
พญาจวนาถม	ไม่ทราบ	พ.ศ. 1890
พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)	พ.ศ. 1890	ระหว่าง พ.ศ. 1911
พระมหาธรรมราชาที่ 2	พ.ศ. 1911	พ.ศ. 1942
พระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสยลือไทย)	พ.ศ. 1943	พ.ศ. 1962
พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมปาล)	พ.ศ. 1962	ประมาณ พ.ศ. 1981

สรุป

เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

ก่อนที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์แห่งราชวงศ์พระร่วงจะปกครองสุโขทัย ศิลาจารึก วัดศรีชุมหลักที่ 2 บอกให้ทราบว่า เดิมสุโขทัยมีผู้นำคนไทยชื่อพ่อขุนศรีนาวนำถมปกครองอยู่ที่เมืองเชลียง อยู่ห่างจากศรีสัชนาลัยไปทางตะวันออกประมาณ 2 กิโลเมตรและห่างจากสุโขทัยไปทางเหนือประมาณ 53 กิโลเมตร ดินแดนของพ่อขุนศรีนาวนำถมครอบคลุมไปถึงศรีสัชนาลัยและสุโขทัย ทางทิศเหนือไปถึงเมืองลำพูน ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ไปถึงเมืองลพบุรี ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงเชียงใหม่และพะเยา แต่ละเมืองมีอิสระในการปกครอง และหลายเมืองมีความสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติหลังจากพ่อขุนศรีนาวนำถมสิ้นพระชนม์ ขอมสบาดโขลญลำพงซึ่งอาจเป็นขุนนางขอมได้ยึดเมืองศรีสัชนาลัยและสุโขทัย พระโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถม คือ พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราดกับสหยา คือ พ่อขุนบางกลางหาวได้ช่วยกันปราบขอมสบาดโขลญลำพง โดยพ่อขุนผาเมืองยึดได้สุโขทัย พ่อขุนบางกลางหาวยึดได้ศรีสัชนาลัย แต่ ในส่วน พ่อขุนผาเมืองได้ยกเมืองสุโขทัยให้แก่พ่อขุนบางกลางหาวปกครอง และได้มีการ มอบพระนามที่ได้รับจากกษัตริย์ขอมว่า ศรีอินทราธิบดีอินทราทิตย์ และอภิเษกให้พ่อขุนบางกลางหาวเป็นกษัตริย์สุโขทัยเมื่อ พ.ศ. 1792 พระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์แห่งสุโขทัย การสถาปนาสุโขทัยเป็นราชธานี สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากการที่สุโขทัยมีทำเลที่ตั้งเหมาะสมในการติดต่อกับชุมชนภายนอก เนื่องจากสุโขทัยตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำยม ที่ไหลผ่านออกสู่ทะเลที่อ่าวไทย สามารถติดต่อค้าขายกับผู้คนบริเวณหัวเมืองเหนือตอนบน เช่น อยุธยา เชียงใหม่และบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนกลาง ตลอดจนบริเวณภาคใต้ผ่าน นครศรีธรรมราชจนถึงฝั่งทะเลทางด้านตะวันออก ติดต่อกับบริเวณ แม่น้ำโขง เป็นต้น จึงทำให้สุโขทัยเป็นศูนย์กลางการค้าทั้งทางบกและทางน้ำได้เป็นอย่างดี อาณาจักรสุโขทัยจึงเจริญรุ่งเรืองในเวลาต่อมา

เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนจับคู่ให้ถูกต้องสมบูรณ์ (10 คะแนน)

1. สุโขทัยตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง วัง ยมและน่าน ก.	จดอาณาจักรล้านนา
2. อากาศไม่ร้อน มีฝนตกชุกในฤดูมรสุม ข.ท	รักษากรรมชาติ
3. สุโขทัยมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์และมีของสัตว์ป่า ค.สภาพภูมิอากาศ	
4. สุโขทัยสามารถติดต่อทางน้ำกับแคว้นต่าง ๆ ง.	ขอมสวดโหลญล่ำฟาง
5. ทิศเหนือ จ.	สภาพภูมิประเทศ
6. จดละโว้ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางใต้ของขอม	ฉ.ทิศตะวันตก
7. จดภูเขาผีปันน้ำ แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำน่าน ช.	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์
8. จดทิวเขาบรรทัด ซ.	ทิศใต้
9. ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง ฉ.	ทิศตะวันออก
10. ขุนนางขอมได้ยึดเมืองศรีสัชนาลัย ญ.การคมนาคม	

กิจกรรมที่ 2

เรื่อง พระนามพระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนจัดเรียงลำดับตัวเลขพระนามพระมหากษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรสุโขทัย
ลงในช่องว่างให้ถูกต้อง (10 คะแนน)

1. พระมหาธรรมราชาที่ 2

2. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

3. พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมปาล)

4. พระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสยลือไท)

5. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

6. พ่อขุนบานเมือง

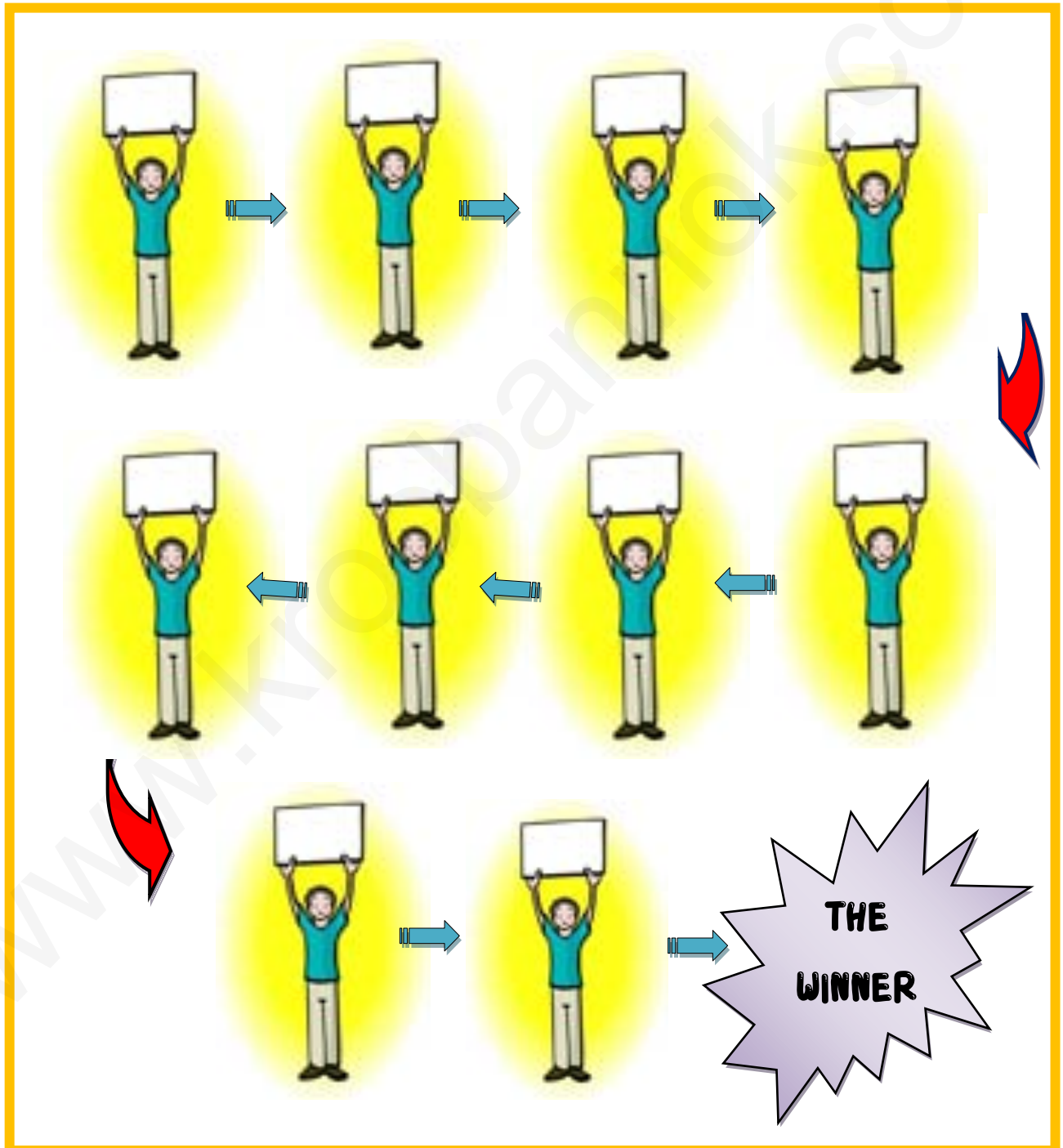
7. พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)

8. พระยาเลอไทย

9. พระยารัษฎา

10. ราชวงศ์พระร่วง

พระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย

กิจกรรมที่ 3

เรื่อง เหตุการณ์ก่อตั้งเมืองของพระร่วงเจ้า

คำชี้แจง : ให้นักเรียนพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วใส่เครื่องหมายถูก ✓ หรือ ✕

ลงในช่องว่างที่กำหนดให้ (10 คะแนน)

ข้อที่	รายการ	ถูก	ผิด
1	แคว้นบางแคว้นเป็นเมืองกันชน หรือเมืองหน้าด่านระหว่างสุโขทัยกับขอม คือ แคว้นละโว้ (ลพบุรี)		
2	ปัจจัยที่ทำให้การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยประสบผลสำเร็จ คือการเจริญไมตรีกับประเทศจีน		
3	ทิศใต้และทิศตะวันออกมีดินแดนที่ติดต่อกับขอมจึงต้องระวังเป็นพิเศษในการรุกรานอาณาจักรสุโขทัย		
4	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้การสถาปนาขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อ พ.ศ. 1871		
5.	แคว้นต่าง ๆ ที่มีอำนาจและเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใครล้วนเป็นคนไทยด้วยกัน		
6.	ในแคว้นเมืองจอดมีขุนสามชนเป็นเจ้าเมืองเป็นแคว้นที่เป็นอริกับสุโขทัย		
7.	คำว่า “พระร่วง” เป็นชื่อของราชวงศ์กษัตริย์ที่ครองกรุงศรีอยุธยา		
8	พระโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถม คือ พระบรมไตรโลกนาถ		
9	พ่อขุนรามคำแหงมหาราชขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1822		
10	การปราบขอมสบาดโขลญลำพง นั้น พ่อขุนผาเมืองยึดได้สุโขทัย และส่วนพ่อขุนบางกลางหาวยึดได้สวรรคโลกและเมืองลับแล		

แบบทดสอบหลังเรียน

เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย

คำชี้แจง : ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✕ ทับอักษร ก ข ค หรือ ง ที่นักเรียนคิดว่า ถูกต้องเพียงข้อเดียว (10 คะแนน)

1. หลักฐานที่สำคัญที่สุดที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัยคือข้อใด
 - ก. ตำนาน
 - ข. ศิลาจารึก
 - ค. พงศาวดาร
 - ง. จดหมายเหตุ
2. ข้อใดเป็นปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยได้สำเร็จ
 - ก. ทำเลที่ตั้งเหมาะสม
 - ข. มีการคมนาคมสะดวก
 - ค. ความเอื้ออำนาจของขอม
 - ง. ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
3. การก่อตัวเป็นชุมชนและมีวิวัฒนาการจนกลายเป็นเมืองสุโขทัยเกิดจากปัจจัยข้อใด
 - ก. ชุมชนเดิมสลายตัว
 - ข. จำนวนของผู้คนและแรงงาน
 - ค. จำนวนทรัพยากรธรรมชาติ
 - ง. การตั้งหลักแหล่งตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ

4. พ่อขุนผาเมืองมีความสำคัญต่ออาณาจักรสุโขทัยอย่างไร
 - ก. เป็นต้นราชวงศ์พระร่วง
 - ข. เป็นผู้ร่วมกระทำสงครามขับไล่ขอม
 - ค. เป็นผู้นำในการต่อต้านอิทธิพลอยุธยา
 - ง. เป็นกษัตริย์ปกครองสุโขทัยพระองค์หนึ่ง
5. อาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็วเพราะมีปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ ยกเว้น ข้อใด
 - ก. ผู้นำมีความสามารถ
 - ข. ที่ตั้งเหมาะสมเป็นศูนย์กลางการค้า
 - ค. มีระบบการชลประทานที่ดีช่วยในการเพาะปลูก
 - ง. มีอาณาจักรขอมและอาณาจักรมอญให้การสนับสนุน
6. ชุมชนสุโขทัยก่อนการสถาปนาเมืองสุโขทัยเป็นราชธานีอยู่ที่บริเวณใด
 - ก. วัดศรีชุม
 - ข. วัดมหาธาตุ
 - ค. วัดป่ามะม่วง
 - ง. วัดพระพายหลวง
7. ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแคว้นเมืองลพบุรีกับอาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์
 - ก. ทรงผูกไมตรีเพื่อคานอำนาจกับเขมร
 - ข. ทรงยกทัพไปปราบจนเกิดวีรกรรมของเจ้าราม
 - ค. ทรงสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าขายระหว่างกัน
 - ง. ทรงระมัดระวังไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกัน

8. แคว้นละโว้มีบทบาทอย่างไรต่อความมั่นคงของอาณาจักรสุโขทัย

- ก. เป็นเมืองท่าทางเศรษฐกิจ
- ข. เป็นเมืองประเทศราชของสุโขทัย
- ค. เป็นมิตรที่ช่วยเหลือทางการทหาร
- ง. เป็นเมืองกันชนระหว่างกรุงสุโขทัยกับขอม

9. หลังสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขอมเสื่อมอำนาจลงเพราะเหตุใด

- ก. กษัตริย์ขอมองค์ต่อมาขาดความเข้มแข็ง
- ข. ขอมใช้กำลังคนและทรัพยากรในการขยายดินแดนมากเกินไป
- ค. กษัตริย์ขอมองค์ต่อมาไม่สามารถปกครองอาณาจักรที่กว้างขวางได้
- ง. ถูกทุกข้อ

10. การศึกษาวิวัฒนาการของเมืองและอาณาจักรสุโขทัย ข้อใดเป็นประเด็นที่ควรใช้ศึกษาในเรื่องดังกล่าว

- ก. วิวัฒนาการจากหมู่บ้านเป็นเมืองการตั้งหลักแหล่งและการขยายต่อเป็นเมือง
- ข. วิวัฒนาการทางความเชื่อชีวิตหลังความตาย
- ค. การรุกรานการครอบครองและการก่อตั้งอาณาจักร
- ง. วิวัฒนาการของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในสุโขทัยก่อนอาณาจักรสุโขทัยจะล่มสลาย

๙๙๙๙

๙๙๙๙

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน

1. ง
2. ข
3. ค
4. ง
5. ข
6. ค
7. ข
8. ก
9. ง
10. ก

เฉลยแบบทดสอบหลังเรียน

1. ค
2. ค
3. ง
4. ข
5. ง
6. ข
7. ข
8. ง
9. ก
10. ค

เรื่อง การสถาปนาอาณาจักรอาณาจักรสุโขทัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนจับคู่ให้ถูกต้องสมบูรณ์ (10 คะแนน)

จ1. สุโขทัยตั้งอยู่ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง วัง ยมและน่าน ก.	จดอาณาจักรล้านนา
ก2. อากาศไม่ร้อน มีฝนตกชุกในฤดูมรสุม ข.ท	รักษาพระบรมชาติ
ข3. สุโขทัยมีป่าไม้อุดมสมบูรณ์และมีของสัตว์ป่า ค.สภาพภูมิอากาศ	
ญ4. สุโขทัยสามารถติดต่อทางน้ำกับแคว้นต่าง ๆ ง.	ขอมสวดโขลญลำนาง
ก5. ทิศเหนือ จ.	สภาพภูมิประเทศ
ช6. จดละโว้ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางใต้ของขอม ฉ.	จดทิวเขา
ณ7. จดภูเขาผีปันน้ำ แม่น้ำป่าสัก และแม่น้ำน่าน ช.	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์
ณ8. ทิศตะวันตก ซ.	ทิศใต้
ช9. ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง ฉ.	ทิศตะวันออก
ง10. ขุนนางขอมได้ยึดเมืองศรีสัชนาลัย ญ.การคมนาคม	

~~~~~

เจดีย์อิทธิธรรมที่ 2

เรื่อง พระนามพระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย

คำชี้แจง: ให้นักเรียนจัดเรียงลำดับตัวเลขพระนามพระมหากษัตริย์ที่ปกครองอาณาจักรสุโขทัย
ลงในช่องว่างให้ถูกต้อง (10 คะแนน)

1. พระมหาธรรมราชาที่ 2

2. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

3. พระมหาธรรมราชาที่ 4 (บรมปาล)

4. พระมหาธรรมราชาที่ 3 (ไสยลือไท)

5. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

6. พ่อขุนบานเมือง

7. พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)

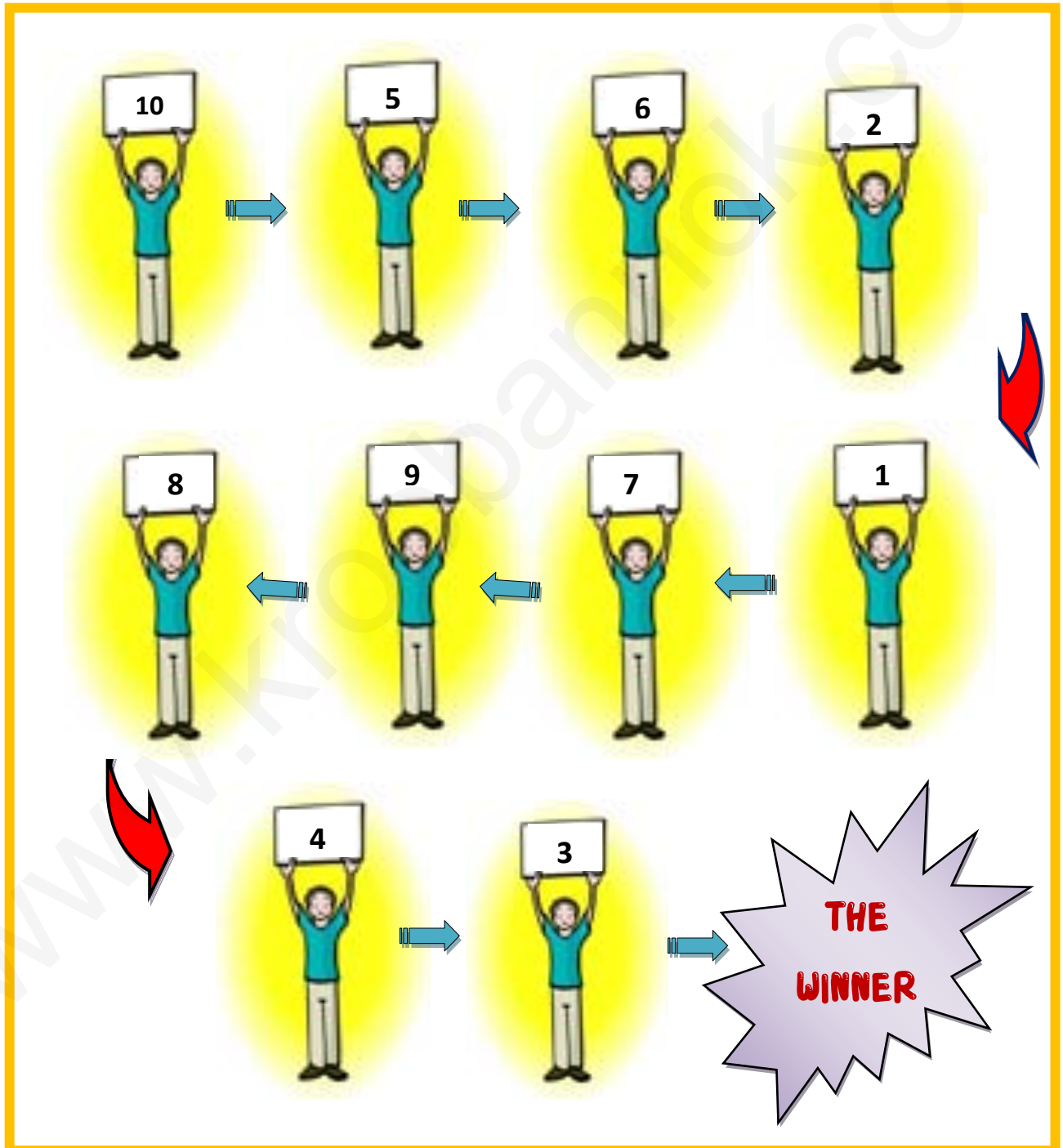
8. พระยาเลอไทย

9. พระยารัษฎา

10. ราชวงศ์พระร่วง

พระมหากษัตริย์แห่งอาณาจักรสุโขทัย

เรื่อง เหตุการณ์ก่อตั้งเมืองของพระร่วงเจ้า

คำชี้แจง : ให้นักเรียนพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วใส่เครื่องหมายถูก ✓ หรือ ✕

ลงในช่องว่างที่กำหนดให้ (10 คะแนน)

ข้อที่	รายการ	ถูก	ผิด
1	แคว้นบางแคว้นเป็นเมืองกันชน หรือเมืองหน้าด่านระหว่างสุโขทัยกับขอม คือ แคว้นละโว้ (ลพบุรี)	✓	
2	ปัจจัยที่ทำให้การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยประสบผลสำเร็จ คือ การเจริญไมตรีกับประเทศจีน		✕
3	ทิศใต้และทิศตะวันออกมีดินแดนที่ติดต่อกับขอมจึงต้องระวังเป็นพิเศษในการรุกรานอาณาจักรสุโขทัย	✓	
4	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้การสถาปนาขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อ พ.ศ. 1871		✕
5.	แคว้นต่าง ๆ ที่มีอำนาจและเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใครล้วนเป็นคนไทยด้วยกัน	✓	
6.	ในแคว้นเมืองลพบุรีมีขุนสามชนเป็นเจ้าเมืองเป็นแคว้นที่เป็นอริกับสุโขทัย	✓	
7.	คำว่า “พระร่วง” เป็นชื่อของราชวงศ์มัธยมที่ครองกรุงศรีอยุธยา		✕
8	พระโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถม คือ พระบรมไตรโลกนาถ		✕
9	พ่อขุนรามคำแหงมหาราชขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 1822	✓	
10	การปราบขอมสบาดโขลญลำพง นั้น พ่อขุนผาเมืองยึดได้สุโขทัย และส่วนพ่อขุนบางกลางหาวยึดได้สวรรคโลกและเมืองลับแล		✕

บ

บรรณานุกรม

กรมพล ทองธรรมชาติ, และคณะ. (2533). หนังสือเรียนสังคมศึกษา ประเทศของเรา 1-2

รายวิชา ส 101-ส 102 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร :
อักษรเจริญทัศน์.

ณรงค์ พ่วงพิศ, และคณะ. (2548). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ม.1. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร :
อักษรเจริญทัศน์.

ฝ่ายนวัตกรรมการเรียนรู้. (2548). แผนการจัดการเรียนรู้สองแนวทาง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
ประวัติศาสตร์ ม.1 . กรุงเทพมหานคร : พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

พจนาลัย เฟื่องปาน. (2546). คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ สาระพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ม.1.
กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

พลับพลึง คงชนะ. (2546). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ม.1 ช่วงชั้นที่ 3.
กรุงเทพมหานคร : พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

ไพฑูรย์ มีกุศล และทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. (2546). หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน
ประวัติศาสตร์ ม.1. กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช.

รุจรินทร์ จันทรผ่อง. (2547). อาณาจักรสุโขทัย. วันที่ค้นข้อมูล 6 เมษายน 2550, สืบค้นจากเว็บไซต์
<http://www.thaigoodview.com/library/teachersshow/trang/aboutme.html>

วิทยา ปานะบุตร. (2553). คู่มือ เสริมทักษะการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม.1.
กรุงเทพมหานคร : พ.ศ.พัฒนาศึกษา.

_____. อาณาจักรสุโขทัย. วันที่ค้นข้อมูล 26 เมษายน 2554, สืบค้นจากเว็บไซต์
http://yaowaratb.com/ActivityCard2_11.aspx